

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
תחום חינוך אמנוני

בני עין

בעין חינוכית מספר 60, כ"ה בסיוון תשס"ט

החופש הגדול – מדי

הרב יונה גודמן, ראש תחום חינוך אמנוני, מכללת אורות
ישראל

ומבילוי לבילוי, כשבכל פעם הם השילו עוד רכיב מעולמם הרוחני. אמנם כן, ישנם בני נוער נפלאים רבים המייסדים "ישיבות בין-הזמנים", יוצאים לשבועות גדושי התנדבות עם חולי סרטן, נפגעי טרור, נכים ועוד. אך יש להודות שאחוזים ניכרים של הנוער אינם נוטלים חלק באלו, וחלקם מהווים הוכחה לדברי חז"ל כי הבטלה מזיקה.

מה עושים? ראוי לה לכל מסגרת לבחון כיצד היא יכולה לסייע בהתמודדות מערכתית עם האתגרים שהחופש הגדול מציב. ארבע מסגרות עיקריות אמורות לתת מענה משולב: משרד החינוך, מסגרות החינוך הלא-פורמאליות, המשפחה ובתי הספר. נתייחס על קצה המזלג לשלושת הראשונות, ונרחיב ברביעית, המשליכה על תפקיד המחנכת והמורה.

א. משרד החינוך: המשרד מצדו צריך היה לקצר משמעותית את החופש. אמנם יש צורך בכמה שבועות חופש, ולו כדי לתת לילדים להתנסות בלקיחת אחריות על יומם וזמנם. אך כאמור, האורך הרצוף של החופש הוא גדול מדי.

ב. מסגרות לא פורמאליות: מסגרות אלו צריכות להגביר את פועלן, לתת בקיץ היצע עשיר יותר של פעילויות פנאי, ערכיות והפגתיות כאחת.

ג. ברמת המשפחה: הורים צריכים להשקיע הרבה מחשבה על מבנה הקיץ של ילדיהם. לא די

האבא ישב מולי ובכה. בָּנו מזמן הוריד את הכיפה וכעת אף נעצר על ידי המשטרה. ביקשתי ש"ייקח אוויר" ויספר לי את השתלשלות הסיפור מתחילתו. הוא ניגב את עיניו, ופתח: "הכול התפרץ בקיץ שבין כיתה ט' לכיתה י'. אמנם היו קשיים גם קודם לכן, אך הקיץ הארוך, לילות השוטטות, הירידה שלו עם החברים לאילת... שם איבדתי אותו". סיפור זה, שהוא חריף אך לא חריג, מהווה ביטוי לחלק מהקשיים שימי החופש מציבים בפנינו.

נתחיל מההתחלה. חופש זה דבר טוב; לא רק למבוגרים אלא גם לבני נוער או לילדים. זה הזדמנות להתאוויר, לרענן כוחות, להכיר תחומים שאינם כלולים בתכנית הלימודים, להעמיק קשרי חברות ופשוט לנוח. הכול כהפסקה לקראת שנת הלימודים הבאה. דא עקא, החופש הנהוג אצלנו, בו ילדים ובני נוער נמצאים כשהם נטולי מסגרת במשך חודשיים וחצי ויותר, הוא ארוך מדי ומזיק. רוב בני הנוער אינם מדריכים בתנועות נוער או בקייטנות (עד גיל 16 הם פשוט צעירים מדי), ואף המדריך בתנועה נמצא על פי רוב רק שלושה או ארבעה ימים עם חניכיו במחנה. מה עם שאר הקיץ? מי שעובד עם בני נוער יכול להעיד שאצל אלו שהתדרדרו, לא פעם נקודת התפנית (לרעה) הייתה בימי החופש הארוכים, עת התגלגלו ממקום למקום

להסתפק בשלושה ימי טיול משפחתי לקראת סוף החופש. יש לחשוב, לחוד ואחר כך עם הילדים – על אתגרי החופש, על הפעילויות שירצו לעשות יחד (כמשפחה) ולחוד (רק הילדים). לא ניתן להסתמך על מסגרות אחרות, ובימי הקיץ תפקיד ההורות עובר למשרה וחצי (לפחות...). יש צורך לקבוע מראש את גבולות ההתנהגות הביתיים (מתי הולכים לישון, כמה שעות ביום משחקים במחשב וכו'; כל משפחה ואופייה, כל ילד והמתאים לגילו). אך בעיקר יש להגביר את הנוכחות ההורית, את ההשקעה והעשייה הפנים-משפחתית הנעשות כה חיוניות בימי הקיץ הארוכים.

כאמור, את המבט העיקרי אנו מבקשים להפנות לתפקיד המחנכת (והמחנך) בבית הספר. היכולת שלו לסייע בהתמודדות יעילה עם אתגרי הקיץ נחלקת לשני חלקים:

א. חלק ראשון צריך להתקיים לפני הקיץ. ראוי לקיים שעות חינוך ושיחות בכיתה על הקיץ ואתגריו. לדון ביחד על הדברים שילדים 'כמונו' עושים לפעמים בגלל שעמום ולחשוב ביחד על הדברים הטובים שכל אחד רוצה להספיק לעשות בקיץ הקרוב. יש להציג את החופש כאתגר בו הילד יכול להוכיח בעיקר לעצמו שהוא ראוי לחופש, ויודע לעשות דברים חיוביים עם עצמו: מלימוד תורה או חסד ועד בילוי איכותי לשם הנאה בצורה בונה שאינה הורסת.

ב. החלק השני של תפקיד המורה צריך להתקיים תוך כדי ימי הקיץ. יש ערך חינוכי עצום בהמשך קשר עם הילדים שהמורה לימד בשנה החולפת (בין אם ימשיך ללמד בשנה הבאה ובין אם ישובץ לכיתה אחרת). המומלץ ביותר הוא לקיים מפגש ו"יום עיון" חווייתי אי-שם באמצע הקיץ, כגון בתשעת הימים (בטרם יצאו הכול לחופשה

משפחתית). המפגש עם החברות ועם דמות מוערכת מבית הספר, בצד העיסוק בתכנים משמעותיים – מהווים ערך בפני עצמם. אך לא פחות מכן, הם מזכירים לצעירה את העולם הערכי של בית הספר ממנו היא באה ואליה היא בע"ה תשוב בסוף הקיץ. זו מעין "דמות דיוקנו של אביו שנראתה לו בחלון" (רש"י לבראשית לט, יא, על פי סוטה לו) המזכירה לו את ערכי חייו. קשר נוסף יכול להיות מושג באמצעים פשוטים יותר: למשל ניתן לאסוף את כתובות הדוא"ל של כל בנות הכיתה ולשלוח מכתב במייל פעם בשבוע לתיבת הדואר הפרטית של כל אחת. במכתב כדאי לכתוב לא רק דברי תורה אלא גם התייחסות אישית לחדשות ולאקטואליה, מחשבות על החיים ועל החופש ועוד. מורים עם אוריינות טכנולוגית גבוהה קצת יותר יכולים לפתוח פורום כיתתי ברשת בו תיפגשנה כל הבנות לשם דיונים (עם המורה) על כל נושא שבעולם. כן ניתן לקבוע סבב בו פעם אחת בחופש מדברים בצורה יזומה עם כל תלמידה בטלפון, שיחה שנועדה להתעניינות בשלומה ולחיזוק הקשר ביניהן. בפעם אחרת ניתן לשלוח מכתב במייל רגיל (זוכרים? עם בול ומעטפה...) ומדי פעם הודעת טקסט (המכונה S.M.S). שילוב כל הרכיבים יחדיו, ובעיקר מפגש או בוקר עיון חווייתי, יכולים לסייע משמעותית בשמירת קשר אישי וערכי בין המורה לבנות הכיתה.

סוף דבר, החופש מהווה תקופה של אתגרים. אם נסייע לתלמידים לבחור מראש מה הם רוצים לעשות בימי הקיץ, ואם נשמור אתם על קשר באמצעים מגוונים בימי הקיץ עצמם, נוכל בע"ה לתרום את חלקנו הצנוע בהמשך מסע החינוך שלהם ושלנו. כך נוכל כולנו לשוב אחרי חופש

איכות ולימוד עם כוחות נפש בריאים לתוך ימי
אלול ותקופת התשובה הגדולה. קיץ טוב!

אחד מהיסודות של התשובה, במחשבתו של האדם, הוא הכרת האחריות של האדם על מעשיו, שבא מתוך אמונת הבחירה החופשית של האדם [...] ובזה הוא מברר לעצמו את חופש רצונו ועוצם יכולתו על סדרי חייו ומעשיו, ומתוך כך הוא מפנה לפניו את הדרך לשוב אל ד', לחדש את חיו בסדר הטוב (אורות התשובה פרק טז)

ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il.